THE ISRAELITE PRESS
The only Jewish Newspaper of Western Canada.
אידישע וואָרט
Office and Place of Business: New Israelite Press Bldg., 165 Selkirk Ave. East
Published daily except Saturday and Sunday
ENTERED AS SECOND-CLASS MAIL MATTER AT OTTAWA
Subscription: $6.00 per year.
Est. 1910 Phones: 55 409—52 213
Winnipeg — Manitoba

דער פּאָליטישער קאַמפּיין אין פולן שוואונג

מיט דער עפענונג פונ'ם טור פון פּרעמיער מאַקענזי קינג, איז דער פּאָליטישער קאַמפּיין איצט אין פולן שוואונג. אין משך פון די קאַרגע זעקס וואָכן וואָס זיינען פאַרבליבן ביז די וואַלן, וועלן די פּאָליטישע פירער און טוער, און די קאַנדידאַטן, סיי נאָמינירטע פון די פּאַרטייען און סיי די אומאָפּהייִנגיקע, פּרובירן קלאָר מאַכן פאַר'ן ברייטן עולם די פּאָליטישע פראַגעס פון לאַנד, ווי זיי פאַרשטייען זיי. און וואָס פאַר אַן ענטפער זיי וואָלטן אויף די פראַגעס געגעבן, ווען זיי ווערן דערוויילט.

יעדע דעמאָקראַטישע רעגירונג, ווען אפילו זי פילט זיך פעסט אין זאָטל, מוז זיך רעכענען מיט דער געזעלשאַפטלאַכער מיינונג און צוהערן זיך צו איר שטימע. זי מוז שטענדיק האַלטן אין זינען, אַז פריער אָדער שפּעטער וועט זי מוזן קומען פאַר'ן משפּט פון די וויילער און וועט מוזן אָפּגעבן דין וחשבון פאַר אירע מעשים.

דער וואַל קאַמפּיין איז דער משפּט ניט נאָר בנוגע דער רעגירונג, נאָר אויך בנוגע די אַנדערע פּאָליטישע פּאַרטייען און קאַנדידאַטן, זייער פעאיקייט פאַר די פּאָסטנס וועלכע זיי פאַרלאַנגען, זייער פעאיקייט און ערלאַכקייט, און בנוגע זייערע פּראָגראַמען אָדער "פּלאַטפאָרמעס" וואָס זיי שלאָגן פאָר.

יעדע פּאַרטיי און יעדער קאַנדידאַט זיינען איבערצייגט, אָדער מאַכן דעם איינדרוק אַז זיי זיינען איבערצייגט, אַז זיי קאָנען אַמבעסטן דינען די אינטערעסן פון די וויילער און פונ'ם לאַנד בכלל. עס פאַרבלייבט פאַר'ן וויילער צו פאַנאַנדערקלייבן זיך אין די פאַרשיידענע קאָמפּליצירטע פּאָליטישע און עקאָנאָמישע פּראָבלעמען וואָס ווערן פאַנאַנדערגעוויקלט אינ'ם קאַמפּיין, כדי ער זאָל קאָנען אינטעליגענט אַרויסטראָגן זיין אורטייל אין דעם טאָג פון די וואַלן.

כדי צו קאָנען אינטעליגענט אורטיילן, איז ניט גענוג צו זיין לאָיאַל צו דער אייגענער פּאַרטיי. נאָר ס'איז נייטיק צו וויסן אויך דעם צווייטנס שטאַנדפּונקט. דער וואַל-קאַמפּיין גיט די געלעגנהייט אויסצוהערן אַלע צדדים און אַזוי בעסער פאַנאַנדערקלייבן זיך אין די פראַגעס וואָס שטייען אויפ'ן סדר-היום. אין דעם דאָזיקן קאַמפּיין וועט, אויסער די געוויינלאַכע וואַל-פאַרזאַמלונגען און ציטונגס דערקלערונגען, שפּילן א גרויסע ראָל אויך די ראַדיאָ. די ציטונגען און די ראַדיאָ וועלן אַזוי ברענגען די אויפקלערונגען צו די וויילער אהיים.

די פעדעראַלע וואַלן זיינען די געלעגנהייט וואָס די וויילער האָבן איין מאָל אין א פּעריאָד פון פיר-פינף יאָר צו אַנטשיידן, וואָס פאַר א רעגירונג זיי זאָלן האָבן, ווי דאָס לאַנד זאָל פאַרוואַלטעט ווערן און אין וועלכער ריכטונג עס זאָל גיין די פּאָליטיק פון לאַנד. דורך די וואַלן קאָנען זיי אויסדריקן זייער מיינונג וועגן די פּאָליטישע ענינים פון לאַנד. — און זיי דאַרפן עס טאָן, און טאָן אויף אַן אינטעליגענטן אופן: זיי דאַרפן הערן און דערנאָך אַרויסטראָגן זייער אייגענעם אורטייל.

דער יוביליי פון בית-יתומים און די מערב קאַנאַדער אידן

קומענדיקן זונטאָג ווערט געעפנט די פייערונג פונ'ם צען יעריקן יוביליי פון מערב קאַנאַדער אידישן בית-יתומים מיט א גראַנדיעזן קאָנצערט. די פייערונג וועט דערנאָך פאָרגעזעצט ווערן מאָנטאָג, אין דער פאָרם פון א קאָנפערענץ פון פאָרשטייער פון וויניפּעגער אָרגאַניזאַציעס און פאָרטרעטער פון די אידישע ישובים פון מערב קאַנאַדע.

עס איז זיכער, אַז די אידן פון וויניפּעג וועלן געהעריק זיין פאָרטראָטן סיי ביי דעם קאָנצערט און סיי ביי דער קאָנפערענץ. עס איז אָבער זייער וויכטיק, אַז אויך די אידן פון דער פּראָווינץ זאָלן געהעריק זיין פאָרטראָטן ביי דער פייערונג.

ווי פּאָפּולער און אַלגעמיין אָנערקענט דער בית-יתומים זאָל ניט זיין, מיט דער אינסטיטוציע, באַגרייפן בלויז א טייל פון איר באַדייטונג. נאָך מער מיט דער אינסטיטוציע, באַגרייפן בלויז א טייל פון איר באַדייטונג. נאָך מער אומקלאָרקייט וועגן די אויפגאַבן פונ'ם בית-יתומים און ווי ער דערפילט זיי הערשט אין דער ווייטערער פּראָווינץ, וואָס שטייט מיט אים ניט אין נאָענטער פאַרבינדונג.

די אויפגאַבע פון דער דאָזיקער יוביליי פייערונג איז ניט נאָר צו פרייען זיך מיט די דערגרייכונגען פון דער אינסטיטוציע ביז איצט, כאָטש אַזאַ שמחה איז א כשר פאַרדינטע סיי פאַר די טוער פונ'ם אַנשטאַלט און סיי פאַר'ן מערב קאַנאַדער אידנטום וואָס האָט זיי מיטגעהאָלפן און געשטיצט. מיט דער פייערונג זוכט מען אָבער אויך דערגרייכן מער אויפקלערונג און מער פאַרשטענדעניש פאַר דער ראָל וואָס דער בית-יתומים שפּילט באמת אינ'ם היגן אידישן לעבן, אויסער פאַרזאָרגן איבער 100 יתומים מיט א היים און מיט עסן און קליידער.

עס איז דערפאַר זייער וויכטיק, אַז די אידן פון גאַנץ מערב קאַנאַדע, וועלכע זיינען גלייכע שותפים אינ'ם אַנשטאַלט, זאָלן זיין גוט פאָרטראָטן ביי דער פייערונג. זאָלן זיי נאָענט באַקאָנען זיך מיט דעם אַנשטאַלט וואָס זיי האַלטן אויף, און ברענגען צוריק זייערע איינדרוקן צו זייערע באַטרעפנדיקע קהלות.

די דאָזיקע פאַרשטענדעניש איז זייער וויכטיק פאַר דער ווייטערדיקער אַרבעט פון דער אינסטיטוציע. דאָס האָט ניט צו טאָן דווקא מיט דער פינאַנציעלער מיטהילף פון דעם אידישן ישוב, נאָר אָפט נאָך מער מיט זיין מיטאַרבעטערשאַפט אויף פאַרשיידענע אַנדערע געביטן, וואָס האָבן צו טאָן מיט'ן וואוילזיין פון די פאַר'יתומ'טע אָדער פאַרנאַכלעסיקטע אידישע קינדער

די הינריכטונג פון די דריי אַראַבער

די בריטישע רעגירונג איז געבליבן אומבויגזאַם בנוגע די דריי אַראַבער פון די פאַראורטיילטע צום טויט פאַר מאָרדן לעצטן אויגוסט, וועלכע זיינען ניט באַגנאַדיקט געוואָרן. זי האָט זיך ניט צוגעהערט צו די בקשות פון די אַראַבישע פירער, ניט צו זייערע פּראָטעסטן, און אפילו ניט צו זייערע דראָאונגען: די דריי זיינען נעכטן הינגעריכטעט געוואָרן.

די רעגירונג האָט געוואָלט דערמיט ווייזן א שטאַרקע האַנט. — אַוואַדע דאַרף זי דערווייזן, אַז זי איז אַנטשלאָסן צו באַשטראָפן שטרענג מערדער און באַנדיטן. זי האָט מסתמא אויך געוואָלט דערמיט "מאַכן א הנחה" צו די אידן, — אַזוי איז איר פּאָליטיק: א הנחה דעם, א הנחה יענעם . . .

וואָס איז שייך אונז, וואַרפן מיר צוריק די דאָזיקע "טובה", אויב אַזוי איז עס געמיינט געוואָרן. די מייסטע פון אונז האָבן ניט געוואָלט דאָס בלוט פון אָט די קרבנות, פאַרפירטע פון די העצעס פון די אַראַבישע פירער. מיר ווילן בכלל ניט קיין בלוט, נאָר א געלעגנהייט פאַר פרידלאַכער אַרבעט. די צוריקציאונג פון דער אימיגראַציע גזרה וואָלט פאַר אונז געווען א גרעסערע הנחה, ווי די הינריכטונג פון די דאָזיקע מערדער . . .

און וואָס איז שייך א שטאַרקער האַנט, האָט די רעגירונג געקאָנט אויך אַרויסווייזן אויף א מער מענשלאַכן אופן, ווי דאָס. זי האָט אין אונזער איצערצייִנונג געקאָנט לכתחילה שאַפן אַזאַ לאַגע, אַז צו די מאָרדן זאָל אינגאַנצן ניט קומען.

:: באַפרייט ::

(בילדל פון די מלחמה-יאָרן)

פון חיים סלוצקי

דער טאָג איז געווען א הייסער. קוילן און גראַנאַטן אין דער לופט מיט אַן אויסערגעוויינלאַכער שנעלקייט. מיט א טייוועלשער פייפעריי, געפאַלן אויף דער ערד מיט א פאַרטויבנדן רעש. אָפּטמאָל האָט מען געהערט דעם קלאַנג פון צעבראָכענע פענסטער, און דאָ און דאָרט האָבן זיך זיך לען שטויב געהויבן פון דער ערד, און עס האָט זיך אויסגעוויזן אַז הימל און ערד האָבן זיך צונויפגעמישט.

דאָס איז געווען א קאַמף צווישן די עסטרייכישע אַרמייען, אין א קליין שטעטל וועלכעס ליגט ביי דער גרעניץ צווישן די צוויי לענדער.

א שרעק האָט אַרומגענומען די איינוואוינער פונ'ם שטעטל. פילע זיינען אַנטלאָפן פון שטעטל וואוהין די אויגן האָבן געטראָגן, אַנדערע האָבן זיך באַהאַלטן אין קעלערס, קוימערן און וואו איינער האָט געקאָנט.

משה זלמנ'ס א איד, א נגיד, מיט זיין פאַמיליע, און זיינע נאָענטע שכנים און פאַמיליעס, האָבן זיך באַהאַלטן אין משה'ס קעלער, וועלכער איז ווי געבויט געוואָרן פאַר דעם צוועק. די ווענט זיינען געווען זייער דיק, געבויט פון עטלאַכע ריי ציגל, ווי אַן אמת'ע פעסטונג. קיין שום פענסטער איז צום גליק אין קיין וואַנט ניט געווען, און דאָס וואָס עס איז פריער פאַררעכנט געוואָרן אַלס פעלער איז איצט געווען א גרויסע מעלה.

אין צייט פון שלום איז דער קעלער באַנוצט געוואָרן אַלס מקום מנוחה פאַר די פולע פעסלאַך ווייִן און אַנדערע געטראַנקען, זייערע אוגערקעס, און פילע אַנדערע זאַכן ווי עס פּאַסט פאַר א אידן, א באַ־

דער אויפגעפלאַמטער קאַמף געגן די אידישע פרויען הענדלער אין אַרגענטינע

(א בריוו פון בוענאָס איירעס)

(ספּעציעל פאַר "דאָס אידישע וואָרט")

פון י. גלאַזער

אין דעם מאָמענט, ווען די שורות ווערן געשריבן גייט אַן א פאַרביטערטער קאַמף, וואָס ס'האָט אויפגעהויבן די אַרגענטינער יוסטיץ קעגן די אידישע פרויען הענדלער. אַלע ציטונגען, וואָס דערשיינען אין לאַנד, די אַרגענטינער באַפעלקערונג בכלל און די אידישע בפרט איז אויפגערייצט פון די אַנטדעקונגען, וואָס ווערן געמאַכט אין שייכות מיט'ן

די אַרגענטינער יוסטיץ אינאיינעם מיט דער גאַנצער אידישער געזעלשאַפטלאַכקייט האָבן אויפגעהויבן אַן אויסראָטונגס קאַמף קעגן די פרויען-הענדלער. די פרויען-הענדלער פאַרלאָזן די אַרגענטינער טעריטאָריע אַנטלויפנדיק ווי מייז, פאַר זייערע פאַרפאָלגער

און וויבאַלד צוזוזעען אַז עס זאָל עק־ מיטגלידער.

עפנטלאַכע מיינונג, זאָל ניט גענעראַליזירן די גרויסע אָרגאַניזירטע אידישע פאַרברעכער באַנדע צו אידן אין אַלגעמיין און די דאָזיקע געפאַר איז איינסטינקטיוו דערפילט געוואָרן פון דער אידישער באַפעלקערונג. און עס איז צו פאַרדאַנקען די ענערגישע שריט פון די היגע אידישע אָרגאַניזאַציעס, וואָס די דאָזיקע געפאַר איז אויסגעמיטן געוואָרן.

("איטאַ").

אין דער פעסטונג פונ'ם מונקאַטשער צדיק, דער "בעל-החרם"

רייזע בילדער פון די קאַרפּאַטאָ-רוסישע נעבערנס-אידן.

פון מ. ג. צימערמאַן

אין דער ברייטער "פּריצישער" גאַס פון מונקאַטש, לעבן דער באַלויכטענער שטאַטישער קינאָ, וואָס דערקוטשעט נעבאַך די פרומע פאַרבייגייער מיט אירע שרייענדיקע אויסגעלאַסענע פּלאַקאַטן, שטייט די מעכטיקע פעסטונג פון דעם מונקאַטשער צדיק שפּירא, דער "בעל החרם", וועלכער קאָמאַנדעוועט פון דאָרטן מיט זיינע חסידישע באַטאַליאָנען. דער "הויף" איז גרויס און ליבטיק און אויסגעבויט מיט א גבירישער האַנט. א לאַנגער, געשניצטער, הילצערנער גאַניק רינגלט אַרום דעם פאָדערשטן "פּאַ־

ווערדען זי עטוואָס פּלוצלונג געבוירן דעם גראַס-ראַבינער? ווער האָט אינען אַהער געשיקט? זינד זי אויך א ציוניסט?"

דער עולם ווויצלט זיך אויף מיין חשבון מיט קאַלטן חסידישן ציניזם, וואָס ווייסט נישט פון קיין רחמנות. שושקעט זיך אונטער און האַלט אַן עצה מיט דעם עלטסטן גבאי, וועלכער קומט באַלד צו מיר צו, גיט מיר "שלום" מיט א שטיק וואַרים פלייש, וואָס גליטשט זיך אין מיין האַנט, ווי א געקאָכטע זשאַבע, בלאָזט מיר אַריין אין פּנים א שוואַרצע

סלאָוואַקיע. די דאָזיקע גימנאַזיע, וואָס שטייט אונטער דער לייטונג פון דעם אויסגעצייכנטן העברייאישן פּעדאַגאָג פּראָפעסאָר חיים קוגל און געניסט די וואַרעמסטע סימפּאַטיע פון די מלכה'שע שול-פאַקטאָרן און פון דעם נאַציאָנאַלן אידנטום, קאָנצענטרירט אויף זי די פאַנאַטישע שנאה פונ'ם מונקאַטשער צדיק און פון זיינע איינפלוסרייכע מקורבים, וואָס ווערן נישט מיד, צו רודפ'ן זי מיט אַלערליי אינטריגעס און מסירות און אונטערצוגראָבן איר מאָראַלישע און מאַטעריאַלע עקזיסטענץ.

די גימנאַזיע און דער רבי'שער "הויף" — דאָס זיינען די צוויי פיינטלאַכע צענטערס, וואָס קעמפן איינער אַנקעגן אַנדערן מיט דער גרעסטער עקשנות. דער "הויף" איז שטאַרק מיט געלט און מיט פּאָליטישן איינפלוס אין די קרייזן פון די אַנטיסעמיטישע אַגראַריער, וואָס רעגירן אין קאַרפּאַטאָרוס. דער "הויף" איז די פעסטונג פון די פאַרקויפטע מאָש קעס און פינסטערע קהל'ניעס, וואָס האָבן די מאַכט אין זייער האַנט — אַרום דער גימנאַזיע אָבער גרופּירן זיך די יוגנט און די נאַציאָנאַלע אידישע קרייזן, וואָס שטייען אונטער דער פירונג פון דעם אַלגעמיין באַליבטן עסקן דר. שטערנבאַך, און געווינען וואָס אַמאָל מער אָנהייִנגער ביי דער אידישער באַפעלקערונג פונ'ם גאַנצן לאַנד.

דאָס ווייסט אויך דער רבי אַליין — און אין זיין קאַמף אָרגאַן "אידישע ציי־ טונג", וואָס דינט די אינטערעסן פון "הויף" און פון דער "תורה", וואָרנט ער טאָקע און מוסר'ט יעדן פרייטאָג מיט האַרבע ווערטער און מיט קללות פון דער תוכחה אַלע די, וואָס פאַרלאָזן דעם פּאַרטיקן וועג און גייען נעבאַך אין די

קרומע דרכים פון די "פּושעים" . . .

דערביי אָבער מוז מען מודה זיין, אַז ער איז אין זיין קאַמף קעגן די ציוניסטן א סך מילדער ווי אין זיינע שטענדיקע פאַרביסענע אַטאַקעס קעגן די "בעלזער דרעליעס". וואָס גיבן ווידער אויך אַרויס אַן אייגענע קאַמף-צייטונג און זשאַלעווען אויך נישט קיין זלזולים און קיין בייזע קללות אויף דעם אַדרעס פון דעם מונקאַטשער "שמויגער".

אַזוי גייט דאָס דאָס אידישע לעבן. יעדן פרייטאָג נאָכמיטאָג, ווען אידן גייען פון מרחץ מיט אויסגעבאָדענע בערד און מיט נאַסע, טריפנדיקע פּאות און שוויצבעזימלאַך, צעשרייען זיך אויף עט־ לאַכע שעה זייערע העץ-בלעטלאַך, וואו מען ווינטשט א ווייסטע מפּלה דעם שמויגע און א מיתה-משונה די "דרעליעס" — און דערנאָך, נאָך אָט דעם פּאָליטישען "שיר השירים", טוט מען אָן די ברייטע און הויכע שטריימלאַך און אַט־ לאַסענע כאַלאַטן און מען גייט הרחבה'דיק מקבל שבת זיין . . .

אויף שלש סעודות בין איך פאַרבעטן געוואָרן צום רבינ'ס טיש. איבער דעם פינסטערן בית-מדרש ציט זיך דער טרויעריקער ניגון פון "אתה אחד", טראָגט זיך דער שאַרפער ריח פון הסידישן בראָג פען און זויערלאַכע פיש, וואָס שטייען אָנגעגרייט אויף דעם רבינ'ס טיש . . .

דער מונקאַטשער, אין זיינע פּאָליטישע מחלוקות'ן האַרט און אומדערבאַרמדיק, איז אין בית-מדרש א ווייך-האַרציקער בעל בכי, וויינט ווי א קינד ביי יעדער תפילה, פּיעטשעט זיך און האַלט אין איין בעטן "רחמים" ביים באַשעפער אין הימל . . . ער זאָגט תורה ביים

(שלוס אויף זייט 3)